

USTAYA SORAMADIKLARIMIZ 😊

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
BİRİM FİYAT SÖZLÜĞÜ**

Düzenleme

Mim. MS. Remzi ATAY
Gayrimenkul Değerleme Uzmanı

"Emeği geçenlere teşekkürlerimle"

İÇİNDEKİLER

Agrega	7
Akçe Geçmez Derz.....	7
Alaturka Kiremit.....	7
Alem.....	7
Alçı	7
Alçı İçlik Pencere (Revzen).....	7
Almaşık Duvar	7
Ampir Üslup	7
Amonyum bi Karbonat.....	8
Andezit Taşı	8
Ankraj	8
Armudi Külâh	8
Arnavut Kaldırımı	8
Asit Oksalit.....	8
Ayna Taşı (Ayna)	8
Baba.....	8
Bağdadi	8
Balmumu.....	8
Barok Üslup.....	8
Bazalt Taşı	9
Beher	9
Bezir	9
Blokaj (Taşdöşek)	9
Bordür Taşı	9
Bronz Bilezik.....	9
Bulon	9
Burğaç	9
Büz (Künk).....	9
Cam Fanus	9
Cam Macunu.....	9
Cehennemlik	9
Cila	10
Çimento Şerbeti	10
Çini	10
Çörten.....	10
Çürütme	10

Dekupaj.....	10
Derz (Bitişke Dolgusu)	10
Dışlık Pencere	10
E.D.T.A	10
Eliböğründe	10
Elvan.....	10
Emprenye Etmek.....	10
Estampaj	10
Epoksi.....	11
Farisi (Farsî).....	11
Fevkalade Müzeyyen	11
Fileto.....	11
Fuga	11
Galvaniz.....	11
Gomalak.....	11
Gölgeli Kalemîşi	11
Grobeton	11
Haçvari Tonoz (Haç Tonoz- Çapraz Tonoz).....	11
Harpuşta.....	11
Hatıl	12
Hendesi Tezyinat.....	12
Hidrolik Kireç.....	12
Horasan Harcı.....	12
Islah etmek.....	12
İç Yüzü Gömleklî Minare	12
İçlik pencere (Revzen).....	12
İmitasyon	12
İnce Dişli El Tarağı.....	12
İnkîşaf.....	12
İzabe	12
Kabara.....	13
Kalemîşi (Kalemkâri).....	13
Kalemkâr	13
Karboksi Metil Seliloz	13
Kârgir (Kâgir).....	13
Karkas.....	13
Katrak	13

Kaval Minare.....	13
Kayan (Kayrak) Taşı.....	13
Kayıt Kalınlığı	13
Kemer	13
Kenet.....	14
KepenK.....	14
Kıtık.....	14
Kırlangıç Kuyruğu Zivana.....	14
Kilittaşı (Anahtartaşı)	14
Kirpi Saçak	14
Kireç	14
Kiremit Bastırması.....	14
Kiriş	14
Kirişleme.....	14
Klasik Kalemışı	14
Klasik Tip Kiremit (Alaturka kiremit)	15
Klasik Tuğla.....	15
Kompres.....	15
Konsol	15
Korkuluk	15
Korniş	15
Kontur.....	15
Kubbe	15
Kurna.....	15
Kurşun	15
Kurtağzı bindirme.....	15
Küfeki Taşı	16
Külah	16
Kündekâri	16
Künk	16
Küpeşte	16
Lama	16
Lambri.....	16
Lokmalı Parmaklık	16
Madıręa.....	16
Mahruti	16
Mahya	16

Mahya Kiremit	16
Malakâri	17
Makaralı Kemer	17
Marsilya Kiremidi	17
Masif	17
Mastar	17
Mesnet	17
Mertek	17
Metruk	17
Mihrap	17
Minare	17
Minare Gövdesi	17
Minare Kaidesi (Minare Küpü)	18
Minare Külahı	18
Minare Pabucu	18
Minare Peteği	18
Minare Simidi	18
Minare Şerefesi	18
Minber	18
Moloz Taş Duvar	18
Montaj	18
Mucarta	18
Murç	18
Mukarnas (Stalâktit)	18
Mukavemet	18
Münhani	18
Mütecanis	19
Müzeyyen	19
Nebati Tezyinat	19
Niş	19
Non-İyonik sabun	19
Norm	19
Orijinal	19
Oyma	19
Ölçek	19
Pah	19
Pasa	19

Payanda	19
Perdah (Perdaht)	20
Portal (Taçkapı).....	20
Pöhrenk	20
Priz Yapmak	20
Puzolan (<i>İtalya 'da ki Pozzuoli kentinin adından</i>)	20
Rabitz (Rabiç)	20
Raspa	20
Rıht	20
Rölöve	20
Saltaşı	20
Seliloit (Asetat)	20
Seren	21
Silme	21
Som	21
Somaki.....	21
Sönmüş Kireç	21
Söve	21
Stalâktit.....	21
Sülyen	21
Sütun	21
Sütunçe	21
Stük Sıva (Stucco).....	21
Şablon.....	22
Şablon Baskı.....	22
Şakül (Çekül)	22
Şebeke	22
Tahkim	22
Tahrir.....	22
Tarak	22
Taraklamak	22
Taslak Yonu Taşı	22
Tesviye Betonu.....	22
Taş Sertliği	22
Tezyin	22
Tezyinat	23
Tirfil.....	23

Tonoz.....	23
Toprak Boya	23
Traverten Taşı	23
Türk Ampiri.....	23
Türk Baroğu	23
Tüteklik.....	23
Üzengi	23
Vanilasyon	24
Varak	24
Vernik.....	24
Volkanik tuf taşı.....	24
Yaşmak	24
7/8 küp	24
Yeknesak.....	24
Yekpare	24
Yoklama Macunu.....	24
Yonu Taşı	24
İnce yonu.....	24
Kaba yonu.....	24

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI BİRİM FİYAT SÖZLÜĞÜ

Agrega

Harç, beton veya asfalt gibi malzemenin ana bölümünü meydana getiren, kırma taş, çakıl, kum, cüruf gibi atıl gereçler.

Kum ve çakıl, daha büyük taşların kırılmasıyla da elde edilebilir. Uygun nitelik ve karışımda yüksek fırın cürufu; lav cürufu, sünger taşının ufalanmasından elde edilmiş gereçler de yerine göre agrega olarak kullanılabilir.

Akçe Geçmez Derz

Derzsiz ya da sıfır derz anlamında kullanılan bir terimdir.

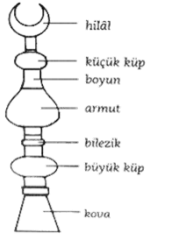
Alaturka Kiremit

bkz. [Klasik tip Kiremit](#)

Alem

Minare, kubbe, sancak direği gibi yüksek şeylerin tepesine yerleştirilen madenden yapılmış ay, ay yıldız, lale veya Allah yazan süslü tepelik.

Alem, hilal, küçük küp, boyun, armut, bilezik, büyük küp, kova gibi bölümlerden oluşur. Alem genellikle içi boş tombak olarak yapılır ya da bakırdan olup üzerine altın yaldız sürülür.

Alçı

Alçıtaşı, özel fırınlarda 120-180°C de ısıtılıp bağlı bulunduğu kristal suyunu uçurarak ve kalan kalsiyum sülfatı (Ca-SO4) toz haline getirerek elde edilen madde. Alçı su ile karılınca katılaşma ve sertleşme özelliği olduğundan yapılarda ve heykeltçilikte kullanılmaktadır.

Alçı İçlik Pencere (Revzen)

Alçı kayıtlar arasına renkli ya da renksiz cam parçaları yerleştirilerek yapılan desenli pencere.

Almaşık Duvar

Aşağıdan yukarıya doğru ardışık olarak sıralanan farklı malzeme dizileriyle oluşturulmuş duvar. Genellikle, taş ve tuğla ile örülür. Antik Roma'da, Bizans ve Erken Osmanlı mimarlıklarında kullanılmıştır.

Ampir Üslup

I. Napoleon'un egemenlik yıllarında (1804-1814) ortaya çıkan ve etkisini mimarlıkta ve dekoratif sanatlarda gösteren bir Yeni Klasik Üslup. Türkiye de dahil tüm Avrupa'ya ve ABD'ne yayılmış, her ülkede bir oranda farklılaşmakla birlikte, ana özelliklerini korumuştur.

Antik Yunan ve Roma biçimlerini tam bir sadakatle değil de sadeleştirerek kullanmış, bezeme ve süslemeyi kendinden önceki dönemlere göre oldukça kısıtlı bir alanda uygulamaya çalışmıştır.

Üslubun etkileri 1840'a dek sürmüştür. Ayrıca bkz. [Türk Ampiri](#)

Amonyum bi Karbonat

Amonyaklı tuzlarda maden rolü oynayan bir birleşim kökü.

Restorasyonda taş ve [kalemişi](#) bezemelerin kimyasal temizliğinde kullanılmaktadır.

Andezit Taşı

Andezit taşı ya da Ankara taşı, tersiyer ve kuvaterner dönemlerdeki volkanik hareketlere bağlı olarak oluşmuş andezitlik bileşimdeki kor kayaçlardır. Ankara'nın Gölbaşı bölgesinde bolca bulunduğu için Türkiye'de Ankara taşı olarak da bilinmektedir.

Ankraj

Bir yapı ögesini [kâgir](#) bir bölüme kenetle tutturma işi, demirleme.

Armudi Külâh

Armut biçiminde olan külâh.

Arnavut Kaldırımı

Kaba yonu taşıyla yapılan Osmanlı yol kaplaması türü.

Asit Oksalit

Bitki kökenli organik bir asit türüdür.

Ayna Taşı (Ayna)

Eski evlerde ve sokak çeşmelerinde musluğun takıldığı, çoğunlukla mermer ve bezemeli olan düşey taş.

Baba

1. Ahşap asma çatı makasında, aşıktan gelen yükü yanlamalara aktaran, gerginin (alt baslığın) asıldığı bir çeşit dikme, asma babası, boşaltma babası, tahfif babası.
2. Merdiven trabzanlarının sahanlıklara birleştiği noktalarda yer alan dikme.

Bağdadi

Ahşap iskelet yapılarında dikme aralarının sık aralıklı çıtalarla kaplanarak üstlerinin sıvanması tekniğidir.

Balmumu

Anıların peteklerini yapmak için karın halkalarında (segmentlerde) bulunan balmumu bezlerinden salgıladıkları yumuşak sarı veya daha koyu madde.

Sarı balmumu mobilyacılıkta, heykel, bazı boya ve mum yapımında kullanılır.

Barok Üslup

17. ve 18. yüzyıllarda bütün Avrupa'ya egemen olan üslup. Temel özelliği, Rönesans'ın durağan kurallarına bir karşı çıkış niteliği taşımasıdır.

Görsel sanatlar ve mimarlık alanında bu anlamıyla barok, genel olarak, simetriye karşıt olarak asimetriyi, temel geometrik biçimlere karşıt olarak eğrisel biçimleri, durağanlığa karşıt olarak hareket, tek defada algılanabilirliğe karşıt olarak kolay kavranamazlığı yeğleyen bir tutumdur.

Bazalt Taşı

Feldispat asilli, çok yoğun ve yüksek dayanımlı, az çok koyu renkte bir çeşit yanardağ kütlesi. Bazalta biçim verilmesi güç olduğundan, ergitilerek kullanılması tercih edilmektedir. Bazaltın birim ağırlığı 2780-3000 kg/m³ arasında değişir.

Yurdumuzun yanardağ bölgelerinde, Boyabat, Kula, Siverek, Tokat, Ünye'de bulunur. Sert ve dayanıklı olduğu için yapı taşı ve kaldırım taşı olarak kullanılır.

Beher

Her bir.

Bezir

Keten tohumundan çıkarılan, yağlıboya ve vernik yapmakta kullanılan, çabuk kurur bir yağdır. Havanın etkisiyle rengi koyulaşır ve sürüldüğü yerde oksitlenme yoluyla bir film tabakası meydana getirir.

Kendir, haşhaş ve benzeri öteki kuruyan yağlardan elde edilen bezirler de vardır.

Blokaj (Taşdöşek)

[Grobeton](#) dökülmeden önce, yaklaşık 15 cm. yüksekliğindeki taşların yere, tabanları üzerinde dengeli duracak şekilde dik olarak yerleştirilmeleri ve araları yine taşla kamalandıktan sonra tokmaklanmalarıyla yapılan taş döşek.

Bordür Taşı

Kaldırım veya refüj kenarlarına yerleştirilen granit vb. doğal ya da yapay taş.

Bronz Bilezik

Sütunun kaide ve başlıkla birleştiği çizgiler boyunca yer alan bronzdan yapılmış metal halka.

Bulon

Cıvata

Burgaç

1. Dolaşık, çapraşık, eğri büğrü, eğri.
2. Balta ile yarılamayan, sert, budaklı ağaç.

Büz (Künk)

Betondan ya da topraktan yapılan pissu veya akaçlama, (drenaj) borusu.

Cam Fanus

Hamam kubbelerinde bulunan, üstü topuzlu tepe camı.

Cam Macunu

Doğramalara cam takılması için kullanılan ve İspanyol üstübeci, beziryağı ve litopon karışımından yapılan plastik nitelikte bir madde.

Cehennemlik

Hamamın döşeme taşlarını taşıyan kagir ayaklar arasında kalan ve [külhana](#) bağlantılı olan boşluk. Göbek taşının altındaki yer. Hamamın döşeme taşları külhandan buraya gelen ve daha sonra [tütekliklerle](#) dışarıya atılan dumanla ısıtılır.

Cila

Ahşap, taş ve mermer vb. gibi yüzeyleri dış etkilere korumak ya da parlak bir görünüş vermek amacıyla üzerlerine sürülen madde.

Çimento Şerbeti

Su ile karıştırılmış akıcı kıvamda çimento.

Çini

Duvar kaplaması olarak kullanılan bir yüzü sırlı ve genellikle bezemeli, öteki yüzü gözenekli pişmiş toprak karo.

“Çini” sözcüğü çoğunlukla İslam dünyasındaki bu tür kaplama malzemeleri için kullanılır.

Çörtten

Damların yağmur ve kar sularını bina duvarlarından uzağa akıtmak için ahşap yapılarda tahtadan, kâgir yapılarda taştan yapılan, dışarı doğru uzanmış oluk.

Çürütme

1. Eski kâgir yapılarda aşınmış ince yonu taşlarını çıkararak yerine yenilerini koyma ve çevresini harç ile doldurma işlemi. Bu iş, yurdumuzdaki eski eser onarımlarında çok kullanılmaktadır. Ancak, yeni yerleştirilen taşların çevresi harç ile tam olarak doldurulamadığı için taşlar arasında boşluklar kalmakta, dolayısıyla yapı zayıflamaktadır.

2. Bir ahşap tabla ya da tahtanın çalışmasını azaltmak amacıyla üzerinde ince paralel yarıklar açma işlemi.

Dekupaj

Bir şeyin çevresini kesme.

Derz (Bitişke Dolgusu)

Bir duvarda taş veya tuğla arasında kalan bitişkeleri (*eklem*) dolduran harçlı kısım.

Dışlık Pencere

Yapının dış tarafında kalan düz camlı alçı ya da beton şebekeli pencere.

E.D.T.A

Edta bileşiği Etilendiamin tetraasetik asit'in kısaltmasıdır. EDTA polyamino karboksilik asit bileşiğidir. Restorasyonda taş ve mermerlerin kimyasal temizliğinde kullanılmaktadır.

Eliböğünde

Geleneksel Anadolu-Türk evlerinde çıkmaları desteklemek için yerleştirilen eğimli ahşap göğüsleme ögesi.

Elvan

Çok renklilik anlamında kullanılan eski bir sözcük.

Emprenye Etmek

Emdirmek, doyurmak.

Estampaj

Resim basma, çoğaltma yöntemi.

Epoksi

Maden, cam veya beton parçalarını birbirlerine yapıştırmakta kullanılan bir çeşit sentetik reçine, "etoksilen reçinesi".

Farisi (Farsî)

Eski dülgelerinin [pahlanmış](#) köşe anlamında kullandıkları bir deyim.

Fevkalade Müzeyyen

Aşırı, çok fazla bezenmiş, süslü.

Fileto

Aynı duvar yüzeyinde ayrı renkteki bitişik iki boyalı ya da badanalı alanı birbirinden ayıran çizgi ya da çizgiler.

Fuga

İki yapı gereci, elemanı ya da yapının iki bölümü arasında kalan aralık, derz, bitişke.

Galvaniz

Ergimiş çinkoya batırılarak, yani sıcak-daldırma yöntemiyle ya da elektrolitik yoldan çinko ile kaplanmış demir.

Gomalak

Hindistan'da yetişen bir ağaçtan elde edilen ve ispirtoda eritilerek mobilya cilalamak için kullanılan bir tür zamk.

Gölgeli Kalemîşi

Sanatsal gerçekliğin yeniden üretilmesi için kullanılan bir yanılsama tekniğidir.

Resimsel yapının içerdiği tüm betiler, bu teknik sayesinde bir kesimi gölgeli, diğer kesimleri ise aydınlıkmiş izlenimi verecek biçimde betimlenirler.

Böylelikle, bir yüzey sanatı olan resmin üç boyutlu nesnelere ifade etmekteki yetersizliği bir ölçüde giderilmek istenmiştir.

[Kalemîşlerinde](#) bu teknik, özellikle barok, rokoko ve ampir üslubunda kullanılır.

Grobeton

Düşük dozlu demirsiz beton, kaba beton.

Haçvari Tonoz (Haç Tonoz- Çapraz Tonoz)

Birbirini dik olarak yani haç biçiminde kesen iki [tonozdan](#) meydana gelen örtü.

Harpuşta

Dış etkilere karşı açık duvarın üstünü örterek yağmur ve kar sularını yanlara akıtan eğik veya yuvarlak öge.

Taş, beton, tuğla, kiremit vs. gibi her tür malzemeden olabilir. "Duvar semeri" de denilir.

Hatıl

1. Yığma veya [hımış yapıda](#) ağırlığı yatay olarak dağıtmak ve duvarların düşey doğrultudaki çatlama larını önlemek üzere duvarın içine yatay olarak boydan boya uzatılan ahşap, tuğla ya da beton bağlama ögesi.

2. [Kiriş](#).

Hendesi Tezyinat

Geometrik bezeme.

Hidrolik Kireç

Az veya çok kil veya silis içeren kireç taşlarının yakılması ve öğütülerek veya öğütülmeden söndürülerek toz halinde üretilen kireçlerdir.

Bütün doğal hidrolik kireçler, su içerisinde priz alma ve sertleşme özelliklerine sahiptir.

Atmosferik karbondioksit, sertleşme işlemine katkıda bulunur.

Horasan Harcı

Tokmakla ezilmiş tuğla tozu, kireç ve su karışımından yapılan bir tür harç.

Antik Roma'dan beri kullanılmakta olup, Osmanlı yapılarının da ana malzemesi olmuştur.

[Gronülometrisi](#) çok iyi ayarlandığından ve zamanla suyunu yitirerek kireçtaşı haline dönüştüğünden, örgü malzemesi kireçtaşı bloklarından oluşan Osmanlı yapılarında çok yüksek bir bağlayıcılık sağlanmıştır.

Harçların bileşimi bölgesel malzeme farklılıklarına bağlı olarak değişiklikler göstermektedir.

İslah etmek

İyi bir duruma getirmek. İyileştirmek, düzeltmek

İç Yüzü Gömlekli Minare

Taş minarelerde minarenin iç yüzünde gövde ile aynı nitelikte ikinci bir cidar oluşturulur ve basamaklar bu cidara oturtulur.

İçlik pencere ([Revzen](#))

Yapının iç bölümde bulunan nakışlı, camlı, alçı pencere.

İmitasyon

Bir objenin taklidi.

İnce Dişli El Tarağı

İnşaatta kullanılacak taşların yüzünü yontmak ve tesviye etmek için kullanılan, çekiç şeklinde ve dişli taşçı aleti.

İnkişaf

Bir cismin yüzeylerinin açılıp bir düzlem üzerine serilmesi, açınım.

İzabe

Madenleri ergitme, sıvı durumuna getirme.

Kabara

Bezeme amacıyla yapılan yarım küre biçiminde kabartma süs ögesi.

Taş, alçı, çini, metal ve ahşap malzemeden yapılmaktadır.

Kalemişi (Kalemkâri)

Sıva üzerine boya ve fırça ile yapılan bezeme.

Kalemkâr

1. Duvar ve tavanlara fırça ile bezeme yapan sanatçı, nakkaş.
2. Maden üzerine kazarak şekil yapan sanatçı.

Karboksi Metil Seliloz

Selülozun bir asetik asit türeviyle reaksiyonu sonucu elde edilen ve gıdalarda kıvam artırıcı, kristalleşmeyi önleyici stabilizatör olarak kullanılan bir katkı maddesidir.

Restorasyonda AB57 kimyasal karışımının jel haline gelebilmesi için kıvam artırıcı olarak kullanılmaktadır.

Kârgir (Kâgir)

Taş, tuğla ve kerpiçten yapılmış her tür yapıyı niteler.

Karkas

Çelik, betonarme ya da ahşap iskeletle taşınan yapıların ana strüktürü.

Katrak

1. Çelik veya elmas lamalı taş biçme tezgâhı.
2. Ağaç tomrukları biçmekte kullanılan düzen.

Kaval Minare

Spiral biçimli merdivenin basamakları merkezi bir sütunla değil de çeperler tarafından taşınan Osmanlı minaresi türü.

Diğer minarelerde basamaklar hem çeper duvarları, hem de ortadaki çekirdekle taşınmaktadır.

Kaval minare türüne genellikle küçük cami ve mescitlerde rastlanır.

Kayan (Kayrak) Taşı

Çatı ve döşeme kaplaması olarak kullanılan ince plaklar haline gelebilen mikalı doğal taş.

Çatıda kullanılanlarına "arduvaş" denilir.

Kayıt Kalınlığı

Metal ve ahşap her tür çerçeveyi daha küçük birimlere bölen ve böylelikle de, sağlamlaştıran ögenin kalınlığı.

Kemer

Bir açıklığı geçmek için kullanılan, düzgün eğrisel biçimli strüktürel öge.

Sivri kemer, basık kemer, beşik kemer, atmalı kemer, kaş kemer, pencî kemer, dilimli kemer vs. gibi türleri vardır.

Kenet

Bir sıra taş dizisinde, taşların birbirleriyle bağlanmasını sağlayan, yassı uzun demirden yapılmış bağlantı ögesi.

M.Ö. III. yy.dan beri kullanılan kenet tekniğinde, U biçiminde kıvrılan lama demirleri taşta açılan deliklere yerleştirildikten sonra kurşun akıtılarak bağlanmıştır.

Daha sonra mermer, taş plakların ya da pişmiş toprak levhaların duvara bağlanmasında L biçimli bakır ya da demir kenetler de kullanılmıştır.

Kepenک

Dükkân vitrinlerini ve pencereleri dış etkilerden korumak için ve güvenlik amacıyla kapatan ahşap ya da metal öge.

Kıtık

Mobilya döşemelerinde ya da özel harç yapımında dolgu gereci olarak kullanılan ve keten, kendir artıklarından yapılan düşük değerli, esnekliği az, bitkisel malzeme.

Kırlangıç Kuyruğu Zivana

Taşları birbirine tutturmakta kullanılan kırlangıç kuyruğu şeklindeki demir.

Bunların uçları alttaki ve üstteki taşta açılan oyuklara sokulur ve harç veya kurşun ile tespit edilir.

Kilittaş (Anahtartaş)

Kemer, kubbe ve tonozların tepe noktalarına konan, üstüne gelen ağırlığı yanındaki taşlara aktaran taş.

Kirpi Saçak

Yan yana çapraz olarak dizilmiş tuğla sırasıyla oluşmuş Osmanlı saçak örgüsü.

Kireç

Kalsiyum ve/veya magnezyum oksitinin (CaO ve MgO) ve/veya kalsiyum ve/veya magnezyum hidroksitinin $Ca(OH)_2$ ve $Mg(OH)_2$ farklı fiziksel ve kimyasal şekillerde oluşturduğu malzeme. (TS EN 459-1'e göre)

Kiremit Bastırması

Kiremidin çimento ya da [horasan harç](#) üzerine bastırılarak yerleştirilmesi, dizilmesi.

Kiriş

Döşeme ya da tavanı taşıyan ahşap, metal ya da betonarmeden yapılmış yatay inşaat ögesi.

Kirişleme

Ahşap döşeme ya da tavan kirişlerinin eşit aralıklı olarak yan yana dizilmesiyle yapılmış taşıyıcı ızgara.

Döşeme ve tavan kaplama tahtaları bunun üzerine çakılır.

Klasik Kalemışı

Osmanlı Sanatının yaklaşık olarak 16.ve 17. yüzyılları içinde yapılmış olan ve bu devirin sanat üslubunu yansıtan kalemışı bezeme.

Klasik Tip Kiremit (Alaturka kiremit)

Yarım silindir şeklinde, uçlarından biri ötekenden biraz daha geniş olan kiremit.

Klasik Tuğla

Osmanlı yapılarında kullanılan genellikle 2,5-5 cm. arası kalınlıklarda olan kare, dikdörtgen ve altıgen formlu yassı tuğlalar.

Yapının örtü sisteminde, taşıyıcı sisteminde, duvarlarda ve döşemede kullanılmaktadır.

Kompres

Bastırmak.

Konsol

1. Bir çıkmayı alttan destekleyen S şeklinde iki ters kıvrımlı, taş destek, [eliböğründe](#)

2. Yalnızca bir yanındaki mesnet tarafından taşınan, diğer kısımları boşlukta olan yatay yapı ögesi.

Korkuluk

Köprü, merdiven, balkon gibi düşmek tehlikesi olan yerlerin kenarlarına dikilen alçak duvar veya parmaklık kenarındakine "saçak silmesi" de denilmektedir.

Korniş

1. Klasik mimaride saçaklığın en üst bölümü.

2. Bir binanın yüzünde üst kenarı sınırlamak veya katları birbirinden ayırmak üzere yapılmış, boydan boya giden profilli çıkıntı. Saçak.

Kontur

Resim ya da bezemede nesneyi belirgin gösteren çevre çizgisi.

Kubbe

Yarım küre biçiminde mimari örtü ögesi.

Kurna

Osmanlı hamamlarında içinde yıkanma suyu biriktirilen taş ya da mermer tekne.

Kurşun

Pb simgesiyle gösterilen mavimsi gri renkte, 11,3 yoğunluğunda, yumuşakça ve bükülebilen, 327,3°C'de eriyen maden.

Kurşun, Romalılardan beri yapıda kullanılmaktadır.

Kurşun levhalar Osmanlıda çatı ve kubbe kaplama gereci olarak kullanılmıştır.

Kurtağzı bindirme

Marangozlar, iki tahtayı birbirine geçirmek için o tahtaların uçlarına, kurt ağzına benzer şekilde, açtıkları dişili erkekli kertiklere denir.

Bu yöntem taş üzerinde de uygulanmaktadır.

Küfeki Taşı

Süngerimsi görünümlü organik kalker türünde taşlardır.

Özellikle ocaktan yeni çıktığında işlenmesi kolay olan zamanla sertleşen taşlardır.

Külâh

Türbe, minare ve kule gibi yapılarda taş ya da ahşaptan yapılan konik biçimli üst örtü.

Kündekâri

Türk Sanatında küçük ve geometrik biçimli ahşap parçalarının birbirlerine geçmelerle bağlanması tekniği ve bu teknik kullanılarak oluşturulan yapıt.

Kündekâri kapı, pencere ve dolap kapakları ile minber ve kürsülerin yapımında, daha Selçuklu döneminden bu yana geniş çapta kullanılmıştır.

Kündekâri tekniğinin ana amacı, ahşabın zamanla ısı ve nem etkisiyle çalışmasından nedenlenen deformasyonunun önlenmesidir.

Tek tek ahşap parçalar birbirlerine dişlerle ve lamba-zıvanayla bağlandığı ve aralarında küçük çalışma payları bırakıldığı için yapıtın bütünü bozacak bir biçim bozulması meydana gelmez.

Künk

bkz. [Büz](#)

Küpeşte

[Korkuluğun](#) elle tutulan, uzunlamasına yatay üst parçası.

Lama

Uzun, ensiz, yassı, dikdörtgen kesitli demir.

Lambri

Ahşap, plastik, metal veya taşla yapılan iç duvar kaplaması, eteklik.

Lokmalı Parmaklık

Birbirlerine köşeleri pahlanmış küp biçimli demir öğelerle bağlanmış yatay ve düşey yuvarlak kesitli demir ya da ahşap çubuklardan oluşan Osmanlı parmaklığı.

Madırğa

Taş işleme işinde kalem, murç, çarpıcak, ponti gibi uçlara vurmak için kullanılan, kare kesitli bir demirin çekiç gibi bir sapa takılmasıyla oluşturulan alet.

Madraba, bucarda.

Mahruti

Konik.

Mahya

Eğimli çatıda yüzeylerin arakesit çizgisi.

Çatının en yüksek kesimidir.

Mahya Kiremit

Çatı mahyası üzerine dizilen yarım daire ya da üçgen kesitli kiremit.

Malakârî

Osmanlı mimarisinde duvar ya da üst örtünün yüzeyinde alçı ile yapılan kabartma tekniğinde bezeme.

Makaralı Kemer

Makaralı kemerlerde taşlar birbirine geçmeli olarak dizilir.

Geçmeler kimi zaman sade olurken, kimi zaman son derece karmaşık olur.

Bazı kemerlerde hem yatay yönde (kemerin altından gözükecek biçimde) hem düşey yönde (kemerin altından gözükecek biçimde) geçmeler olur.

Geçmelerin daha iyi gözükmesi için çoğunlukla iki değişik renkli taş kullanılır.

Marsilya Kiremidi

Yüzeyi oluklu düz levhalardan oluşan ve birbiri üzerine özel yuvaları aracılığı ile oturan levha biçiminde kiremit.

Masif

Taş, mermer ve ahşapta malzemenin kaplama olarak değil de, som bir kitle halinde kullanıldığını belirtir.

Mastar

Sivacıların, yaş siva yüzeylerinin düzgünlüğünü kontrol etmek ve pürüzlü taşkın kısımların giderilmesi için cetvel gibi kullandıkları uzun, düzgün tahta.

Mesnet

Bir yatay taşıyıcı ögenin (kiriş, döşeme, vs.) düşey bir taşıyıcı üzerine oturduğu nokta ya da yer.

Mertek

Ahşap çatıda mahyadan oluklara kadar uzanıp örtüden gelen yükleri taşıyan ve aşıklara ileten, çoğu 3/10, 4/10, 5/10, 5/12 cm. kesitli ağaçlara verilen ad.

Üzerine kaplama tahtaları çakılarak örtü malzemesi yerleştirilir.

Metruk

Bırakılmış, terk edilmiş, kullanılmayan.

Mihrap

Camide Kâbe'yi işaret eden küçük girinti, niş.

Minare

Camilerde, müezzinin çıkıp ezan okuduğu yüksek ve ince yapılı kule.

Türk minareleri aşağıdan yukarıya doğru şu bölümlerden meydana gelir: kaide (küp, kürsü), pabuç, gövde, şerefe, petek, külâh, alem.

Minare Gövdesi

Minarede pabuç ile şerefe arasında kalan ve minarenin en uzun bölümünü oluşturan kısmı.

Minare Kaidesi (Minare Küpü)

Minarenin yere oturduğu prizmatik [kâgir](#)  ge.

Minare Külahı

Minarede petekle alem arasında kalan ve minarenin üstünü örten konik  atı.

Minare Pabucu

Bir minarede kaide bölümünden gövdeye geçiŐi sağlayan konik bölüm.

Minare Peteği

Minarenin Şerefe ile külah arasında yer alan bölümü.

Minare Simidi

Minarede gövdeyi çevreleyen yuvarlak kesitli silme biçiminde bilezik.

Minare Şerefesi

Minarenin ezan okunan balkonlu bölümüdür.

Minber

Cami içinde, [mihrabın](#) sağ yanında yer alan, merdivenle  kılan ve üzerinde hutbe okunan y ksekl k.

Moloz Taş Duvar

Ocaktan çıktığı gibi, iŐlenmeksizin kullanılan taş ile örülmüŐ duvar.

Montaj

Bir Şeyi meydana getiren parçaları birleŐtirip tüm haline getirme, kurma.

Mucarta

Sert taşları iŐlemek için kullanılan ucu dişli bir tür  eki . "Mozeta" da denir.

Mur 

Taş iŐçiliėinde kullanılan sivri uçlu oyma kalemi.

Mukarnas (Stal ktif)

Yan yana ve üst üste yerleŐen prizmatik ögelerin dışa doğru derece derece taŐarak, genellikle, simetrik bir düzen içinde dizildiği üç boyutlu bir mimari bezeme ve strüktür  ğesi.

Yalnız İŐl m yapılarında uygulanan mukarnasın örneklere sütun baŐlıklarında, ta  kapılarda, mihrap kavs arasında, geçiŐ  gelerinde (tromp ve pandantif), Őerefelerde, korniŐlerde ve niŐlerde rastlanır.

Mukavemet

Dayanma, karşı koyma; bir yapının taşıyıcı bir bölümünün, üzerine gelen yüklere direnme yeterliği.

Münhani

Eğri.

Mütecanis

Birbirlerine benzer karakterlere veya yapıya sahip parça veya birimlerden oluşan (bütün veya topluluk), bağdaşık, homojen.

Müzeyyen

Bezenmiş, süslenmiş.

Nebati Tezyinat

Bitkisel desenlerle yapılmış bezeme.

Niş

Kendisinden geniş bir mekâna açılan ve duvar içine oyulmuş, genellikle, üstü kemer ya da [mukarnas](#) ile örtülü girinti ya da hücre.

Non-İyonik sabun

Elektrik yüküne sahip değildir. Bu da onları suyun sertliğine karşı dayanıklı yapar. Bu nedenle mükemmel yağ uzaklaştırma özelliğine sahiptirler. Düşük köpürme özelliğine sahip ve soğuk suda bile çok kolay çözünebilirler.

Norm

Standart.

Orijinal

Bir sanatsal ürünün doğrudan doğruya sanatçının elinden çıkmış biçimi.

Örneğin, bugün Antik Yunan heykeli olarak bilinen yapıtların çoğu Roma çağında yapılmış kopyalardır; orijinal bir Yunan heykelinden söz edildiğinde, kopya olmayan, kendi çağında yapılmış ürün anlatılmak istenmektedir.

Oyma

Oyularak yapılan süs.

Ölçek

Proje çiziminde kullanılan küçültme oranı.

Gerçekleştirilecek bir yapı ya da nesnenin projesi teknik resim kurallarına uygun olarak, ancak belirli bir ölçekte yapılabilir.

Pah

Dik açılı bir ayırıtın eğik biçimde kesilmesi ya da dairesel veya eğrisel bir kesite kavuşturulması sonucu oluşan kenar çizgisi.

Oluklu pah ve silmeli pah gibi türleri vardır.

Pasa

Yüzeyleri aynı düzeyde olacak şekilde bitişen iki gerecin veya öğenin arasındaki çizgiyi örten profilli ya da düz enli (5-8 cm) çıta.

Payanda

Duvarın dışa doğru eğilmesini önlemek amacıyla, karşı yönde inşa edilen destekleme sistemi.

Perdah (Perdaht)

Maden, ahşap, taş veya sıvalı bir yüzeyin üzerine sert bir madde ya da alet sürterek onu düzleştirip parlatma, pürüzsüz hale getirme işi.

Perdah terimi, başka bir açıklama yapılmaksızın, yalnız kullanıldığı zaman parlak olmayacak şekilde düzeltip cilaya hazırlamak anlamına gelir.

Portal (Taçkapı)

Genellikle, bir kamusal yapıya giriş çıkışı sağlayan anıtsal kapı.

Pöhrenk

1. Yer altındaki su yolu.
2. Ağaç ya da topraktan yapılmış su borusu, künk.

Priz Yapmak

Bağlayıcı madde hamurunun katılaşması, katılaşma.

Puzolan (İtalya 'da ki Pozzuoli kentinin adından)

Normal sıcaklıkta kireçle birleşerek su karşısında sertleşme yeteneği kazanan ve bu özelliğinden dolayı da bağlayıcı olarak kullanılan bir çeşit volkanik toprak.

Volkanik küllerin veya tüf taşlarının 67,5 µm'dan daha ince öğütülmüş halidir. Her volkanik kül ve tüfler puzolanik özelliğe sahip olmadığından, puzolan olarak kullanılabilir tüfler TS 252, de belirtilen özelliklere sahip olmalıdır. Bu standarda göre tüfün bünyesindeki kimyasal elementler $SiO_2 + Al_2O_3 + Fe_2O_3$ toplamı en az %70; MgO en fazla %5; SO_3 en çok %3 olmalıdır.

Bileşimleri uygun olan tüfün TS 25'te verilen karışımları hazırlanıp bir hafta nemli ortamda 55-60 °C'lik sıcaklıkta kürlendikten sonra 4 MPa' dan daha yüksek basınç dayanımı vermelidir.

Rabitz (Rabiç)

Konstrüksiyon ya da sıva tutmayan yüzey üzerine, sıva teli gerilerek yapılan sıva.

Raspa

Sıvalı, boyalı ya da cilalı yüzeylerin üzerini kazıyarak alttaki asıl malzemeyi ortaya çıkarma işlemi ve bu işlem için kullanılan saplı küçük üçgen biçimli metalik araç.

Rıht

Merdiven basamağının düşey bölümü, basamak yüksekliği.

Rölöve

Var olan bir yapının hali hazırdaki durumunu bütün boyutlarını ölçerek plan, kesit ve görünüşünü çıkarma; ölçüleme.

Saltaş

Düz yüzlü taş. Genellikle avlulara döşenir ve büyüklerinden köprü yapılır.

Seliloit (Asetat)

Nitroselüloz ile kâfurdan oluşan, fotoğraf kâğıdı, sinema filmi, bilardo topu, tarak vb. şeylerin yapımında kullanılan ince, saydam, bükülebilir plastik madde.

Seren

1. Yuvarlak kesitli uzun ahşap dikme.
2. Döner merdivenlerde merkezde yer alan taşıyıcı dikme.
3. Kapı ya da dolap kanatlarında çerçeveyi oluşturan düşey ahşap öğelerin her biri.

Silme

Bir duvar yüzeyi üzerinde hafif çıkıntılı olarak yer alan, şerit biçiminde mimari bezeme ögesi.

Som

Yekpare, bütün ve içi dolu, kaplama ya da taklit olmayan, katışıksız, [masif](#).

Somaki

Kızıl veya yeşil renkte, damarlı ve çok sert bir çeşit mermer, porfir.

Somaki öteki mermerlerden çok daha sert olduğu için yapıda eskiden beri çok kullanılmıştır.

Sönmüş Kireç

Sönmemiş kireçlerin kontrollü olarak söndürülmesi (su ile muamele edilmesi) sonucu oluşan hava kireçleri, kalsiyum kireçleri veya dolomitik kireçler.

Sönmüş kireçler, kuru toz veya kaymak kireç veya şerbet hâlinde piyasaya arz edilir. (TS EN 459-1'e göre)

Söve

Pencere ve kapı gibi açıklıkların çevresini dolanan ahşap, taş ya da beton çerçeve.

Kapı veya pencere doğraması söveye oturtulur.

Stalâkit

bkz. [Mukarnas](#)

Sülyen

Suni madeni toz boya olup kurşun cevherinin okside edilmesi neticesinde elde edilen sarımtırak kırmızı renkte çok ağır bir toz boyadır.

Örtme kuvveti çok iyi olup, ışığa pek dayanıklı değildir.

Ham bezir yağı ile karıştırılarak boya haline getirilir.

Demirin pasa karşı muhafazası için astar boya olarak kullanılmaktadır.

Sütun

Kare, çokgen veya genellikle daire planlı, taştan ya da mermerden yapılmış düşey taşıyıcı öge. Genellikle yekpare olur.

Sütunçe

Küçük ve ince sütun. Türk mimarlığında genellikle mihrap ya da taç kapı köşelerine yerleştirilir.

Stük Sıva (Stucco)

Alçı ya da sıva ile bir duvar üzerinde oluşturulan her tür bezeli yüzey. Genellikle perdahlı olur.

Şablon

Yazı ya da belirli bir biçimi oluşturmak için hazırlanmış kalıp.

Genellikle, onun konturlarını izleyen bir boyama, oyma, çizme ya da kesme işlemiyle kullanılır.

Şablon Baskı

Şablon kalıbın zemin üzerine çizilmesinden sonra çizilmiş motifin içinin boyanması ya da doğrudan kalıbın boyaya doydurularak zemine basılması.

Şakül (Çekül)

Bir ip ucuna takılmış madeni bir ağırlıktan oluşan ve inşaatta dikey doğrultuyu bulmaya yarayan araç.

Şebeke

1. Osmanlı yapılarında metal ya da mermerden yapılmış, kafes biçiminde, bezeli korkuluk veya parmaklık levhası.
2. [Revzenin](#) (içlik pencere) alçıyla dökülmüş ana taşıyıcı strüktürü.

Tahkim

Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

Tahrir

Bezemedede motifin etrafını dolanan ince çizgi, kontur.

Tarak

İki ucunda dişler açılmış ağızları olan ve bir sapa takılarak kullanılan taşçı aleti. Ağız genişlikleri ve diş aralıkları farklı türleri vardır.

Taraklamak

Taş yüzeyini ya da sıvayı tarakla düzelterip hafif pürüzlü hale getirmek işlemi.

Taslak Yonu Taşı

Şantiyeye gelen taş tomrukları, önce gereken boyutlarda kesilmektedir.

Kabaca istenilen boyutlara indirilen taşlar çarpma ve murçla çalışılarak gerekli taslak boyutlara getirilmektedirler.

Bundan sonra ince yonu dediğimiz işçiliğe sıra gelmektedir.

Tesviye Betonu

Döşemelere gerektiğinde eğim vermekte veya bir kattaki çeşitli hacimlerin düzeylerini ayarlamakta kullanılan dolgu betonu, düzleme betonu.

Taş Sertliği

Sert olma hali; taşın çizilmeye karşı dayanıklılık derecesi.

Tezyin

bkz. [Tezyinat](#)

Tezyinat

Süsleme, bezeme. Güzelliğini artırma. Bir şeyi güzelleştirmek, daha da güzelleştirmek için yapılan şekil, nakış ve resim.

Tirfil

Siva veya şap yüzeyini düzlemek için kullanılan bir çeşit tahta mala.

Tonoz

Bir kemerin içinde bulunduğu düzleme dik bir aks boyunda hareket ederek meydana getirdiği eğrisel yüzey ya da yüzeylerden oluşan örtü sistemidir.

Beşik tonoz, çapraz tonoz, aynalı tonoz, yıldız tonoz, fırın tonozu, manastır tonozu, kaburgalı tonoz, gotik tonoz vs. gibi türleri vardır.

Toprak Boya

Renkli taş ya da toprağın öğütülmesiyle elde edilen ve maden oksitleri içeren doğal boya.

Traverten Taşı

Kalsiyum bikarbonatlı suların çökmesiyle oluşan bir tür yapı taşı.

Sünger gibi delikli, boşluklu ve hafif olup, bitki sap yapraklarını kapsayanlarına "kalker tüfü", yoğunca olanlarına da "traverten" denir.

Türk Ampiri

Fransa'da beliren Ampir Üslubu'nun Türkiye'deki etkileri sonucunda oluşan üslubun adı.

Türk Baroğu'na göre daha sadeleşmiş bir biçim dili ve Klasik öğeler kullanılır.

Genel olarak, Türk Baroğu ile Ampiri arasında kesin bir çizgi çizmek zordur.

Ürünler her iki üslubun özelliklerini de yansıtır.

Ampir'in Türkiye'deki en ödünsüz örneğinin Çağaloğlu'ndaki II. Mahmut Türbesi (1840) olduğu söylenebilir.

Türk Baroğu

Osmanlı Sanatının yaklaşık 1720'den başlayarak 1830'a dek süren dönemidir.

Ürünleri, özellikle mimarlık ve bezeme alanlarında görülen Türk Baroğu, Batı etkilerinin belirşisiyle bağlantılı bir oluşum sayılabilir.

Yapımına 1749'da başlanan Nuruosmaniye Camisi dönemin ilk önemli ürünüdür.

Genel özellikleriyle Batı etkileriyle belirmesine karşın, Türk ya da Osmanlı Baroğu, özgün bir yaratıcılık gösterir ve sonraki dönemin öykünmeci eklektisist tutumundan ayrılır.

Bu niteliğiyle Avrupa Barok'unun Türkiye'deki bir yansıması sayılmaktan çok, Osmanlı Sanatı'ndaki bir baroklaşma eğilimi olarak değerlendirilebilir.

Tüteklik

Hamamlarda duvar içinde sıcak hava ve dumanın dolaşması için bırakılmış özel künk sistemi.

Üzengi

Kemerin ayağa oturduğu noktada yer alan ilk taş.

Vantilasyon

Havalandırma, tali havalandırma.

Varak

Arapça yaprak anlamındadır. Altın ya da gümüş çekiçle dövülerek sigara kâğıdından daha ince bir yaprak haline getirilerek, miksiyon denilen özel zamkla satıha yapıştırılır.

Vernik

Sürüldüğü yüzeyde koruyucu bir katman oluşturan ve parlaklık veren malzeme.

Volkanik tüf taşı

Volkanlardan çıkan ufak çaplı maddelerin su içinde ve karalarda çekmesiyle "volkanik tüf" ya da "tüfit" adı verilen kütleler oluşur.

Çok miktarda ve değişik renklerde bulunması, çıkarma ve işlenmesinin kolay olması nedeniyle Anadolu'da çok eski çağlardan beri yapı taşı olarak kullanılmaktadır.

Yaşmak

Osmanlı ocaklarında dumanın öne gelmemesi için davlumbazın altından sarkan yarım silindirik biçiminde parça.

7/8 küp

Minare pabucu üzerinde Türk üçgeni biçiminde,

Osmanlı rakamları ile VΛ (Latin alfabesinde 7/8 olarak okunur) rakamlarını anımsatan mimari bezeme.

Yeknesak

Tekdüze

Yekpare

1. Tek parçadan ibaret, parçasız.

2. Bütün, Som.

Yoklama Macunu

Yüzeylerin boyanmasında ilk kat macun çekildikten sonra yüzey, zımparalanarak pürüzsüz hale getirilmeye çalışılır; buna karşın pürüz ve kusurlar kalırsa yeniden bir kat daha macun çekilir, ki buna yoklama macunu, yapılan işe de yoklama denir.

Yonu Taşı

Ülkemizin kimi yerlerinde püskürük tüflere verilen ad.

İnce yonu

Görünecek yüzleri tarak ya da düz kalemle işlenmiş taş.

Kaba yonu

Çekiçle, kaba olarak işlenmiş taş.

